

Вісін В.В. Кооперативний рух на Волині у другій половині XIX – першій третині XX століття: монографія / В.В. Вісін. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – 440 с.

Україна, як незалежна держава, повинна мати економіку, спроможну забезпечити гідне життя народів. Цього можна досягти за умови, коли складовою, невід'ємною частиною соціально-орієнтованої ринкової економіки стане кооперація. В умовах, коли ринкові перетворення в Україні не набрали ще позитивного соціального змісту та супроводжуються безробіттям і зубожінням значної частини населення, активне залучення до реального сектора економіки кооперативних господарських організацій значно прискорить розвиток вітчизняного виробництва, створить додаткові робочі місця, сформує соціально-

побутову інфраструктуру в сільській місцевості. Для виконання цього масштабного завдання цінним буде досвід роботи західноукраїнських, зокрема волинських кооператорів міжвоєнного періоду. Свідченням такого розуміння проблеми є монографія В. Вісина «Кооперативний рух на Волині у другій половині XIX – першій третині XX століття», у якій представлена цілісна картина організаційного становлення і діяльності кооперативних організацій на Волині в означений період.

У рецензованій монографії вперше здійснено комплексний аналіз волинського кооперативного руху. Класично для такого роду наукових праць виписаний вступ розкриває актуальність, стан наукового розроблення, хронологічні межі, наукову новизну та практичне значення дослідження. У першому розділі для аналізу й оцінювання всіх аспектів становлення і розвитку кооперативного руху на Волині автор вдало визначив головні параметри, підходи та критерії, сформував основні методологічні засади та вибрав дослідницькі методи. Окрім цього, детально проаналізовано історіографію і джерельну базу дослідження. Для підготовки монографії використано широке коло історичних джерел й архівних документів, частина з яких уперше введена в науковий обіг. Використання різноманітних документів, матеріалів і наукової літератури дозволило уникнути однобічного висвітлення й оцінки подій, явищ, фактів, дало змогу повніше й об'єктивніше дослідити діяльність кооперативів на Волині.

У другому розділі монографії, характеризуючи адміністративно-правові чинники становлення волинської кооперації в Російській імперії, автор справедливо вказує, що царський режим визнав доцільність існування окремих кооперативів як суто господарських організацій, нехтуючи при цьому іншими кооперативними формами (союзнi об'єднання) і проявами (культурно-просвітницька діяльність). Висвітлюючи політичні умови функціонування та основні напрями організаційного розвитку кооперації на Волині після Першої світової війни, вчений справедливо дійшов висновку, що і польська влада перешкождала розвитку української кооперації. Незважаючи на перешкоди в краї, поступово зростала мережа кооперативів, створювалася їхня нова організаційна структура, визначалося місце кооперації в системі інших українських національних інституцій.

У третьому розділі «Соціально-економічні умови функціонування кооперативного руху» з'ясовано, що, окрім політико-правових чинників, появу кооперативного руху на Волині зумовила капіталізація економіки внаслідок реформ 1860-их – 80-их років у Російській імперії. Соціально-економічні реалії містили в собі низку процесів, пов'язаних із розвитком товарно-ринкових відносин і зв'язків, де кооперація могла ефективно розв'язувати проблеми матеріального життя. В умовах польської державності українське населення впродовж усього двадцятиріччя демонструвало значну динаміку власного соціального та економічного розвитку. Національна підприємницька діяльність доволі успішно реалізовувалася шляхом організації й розбудови різноманітних форм кооперації, що охоплювали ледь не всі сфери господарського життя. Основним чинником успішного функціонування кооперації на Волині у міжвоєнний період стала ліберальна, досить гнучка та ефективна економічна політика польського уряду. Завдяки господарським реформам короткого

двадцятиліття кооперативна форма господарювання всебічно розкрила себе і довела свою необхідність для населення краю.

У четвертому розділі «Генезис кооперативних форм господарювання у Волинській губернії (друга половина XIX – початок XX століття)» встановлено, що у Волинській губернії кооперація як форма економічної діяльності розпочалася у 60-их роках XIX століття. Споживча кооперація забезпечувала значну частку товарообороту в регіоні, обмежувала сферу впливу й успішно конкурувала з приватно-торговельними установами, сприяла пристосуванню широких верств населення до умов ринкової економіки, а також суттєво стримувала ціни на товарні та інші послуги. З'ясовано, що кредитна кооперація Волинської губернії вирізнялася високою ефективністю і доступністю у справі кредитування населення. Сільськогосподарські асоціації й товариства сприяли підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва та поліпшенню стану селянських господарств. Об'єктивно підсумовано, що кооперація стала важливим елементом господарського і громадського життя Волинської губернії.

У п'ятому розділі «Кооперативний рух у Волинському воєводстві (20 – 30-і роки XX століття)» дослідник детально схарактеризував подальший (післявоєнний) розвиток традиційних для Волині споживчих і кредитних кооперативних товариств, висвітлив уніфікацію сільськогосподарської кооперації зі споживчою, розкрив діяльність молочарської та інших різноманітних видів виробничої кооперації. Окрім цього, відзначено, що культурно-просвітницька робота стала одним із пріоритетних напрямів діяльності кооперативних організацій Волині й протягом міжвоєнного періоду досягла доволі високого рівня. Наприкінці В. Вісин об'єктивно підсумував результати дослідження.

Водночас автору слід було чіткіше сформулювати висновки до окремих розділів і доповнити монографію іменним покажчиком.

Загалом, варто констатувати, що структура монографії є чіткою і логічною, матеріал викладено цікаво і доступно. Це, на наш погляд, наблизить книгу до широкого кола читачів. За призначенням вона може слугувати, з одного боку, як самостійна наукова праця, з іншого – як посібник з історії кооперації Волині.

С. С. Троян

* * *